

Vergaderjaar 2003–2004

29 315

Najaarsnota 2003

Nr. 1

BRIEF VAN DE MINISTER VAN FINANCIËN

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

Den Haag, 24 november 2003

1. Hoofdpijnen

De Najaarsnota presenteert de uitvoeringsmutaties in het lopende jaar. Het is tevens de laatste budgettaire nota van het jaar. Hoewel de economie in met name de Verenigde Staten zich enigszins lijkt te herstellen en CBS-cijfers voor Nederland in het derde kwartaal een lichte groei laten zien van 0,1% wijzen prognoses nog op een krimp van de economie voor dit jaar.

De aanhoudend zwakke economische ontwikkeling mist zijn uitwerking op de ontvangsten niet. Tegenvallende realisaties leiden tot een nieuwe forse inkomstentegenvaller van ca 1,5 mld euro in 2003. Hierdoor verslechtert het geraamde EMU-saldo voor dit jaar van 2,3% BBP bij Miljoenennota naar 2,7% BBP nu.

Het uitgavenkader 2003 wordt in beperkte mate overschreden. Overschrijdingen van het kader Rbg-eng en Zorg worden voor een belangrijk deel gecompenseerd door meevallende uitvoeringsmutaties bij de werkloosheid en de bijstand. Het aantal werklozen loopt weliswaar in een veront-rustend tempo op, maar de stijging van de uitgaven voor werkloosheid en bijstand is minder groot dan in de Miljoenennota werd geraamd. Tussen Najaarsnota en Voorlopige Rekening zal nog wel een onder-uitputting van 0,6 miljard euro moeten worden gerealiseerd om de zoge-noemde in=uit-taakstelling op titel van de eindejaarsmarge te realiseren.

Gelijktijdig met de Najaarsnota worden de hiermee samenhangende suppletore begrotingswetten aan de Staten-Generaal aangeboden voor-zover de begrotingsstanden gewijzigd zijn. Voor een gedetailleerd over-zicht van de ontwikkelingen in de sectoren Sociale Zekerheid en Zorg wordt verwezen naar de Najaarsbrieven van de minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid respectievelijk van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, die gelijktijdig met de Najaarsnota aan de Staten-Generaal worden aangeboden.

In de bijlage staan de mutaties op de afzonderlijke begrotingen weergegeven.

2. Het uitgavenbeeld

Per saldo is sprake van een beperkte overschrijding van het totale uitgavenkader. De kaders Rijksbegroting in enge zin en Zorg laten een overschrijding zien, terwijl bij het kader Sociale Zekerheid sprake is van een forse onderschrijding.

Bij Miljoenennota was nog sprake van een kleine onderschrijding van het totale uitgavenkader (30 mln). De overschrijding bij Najaarsnota komt uit op circa 40 mln euro.

Tabel 2.1 Uitgaventoetsing totaal kader in miljarden euro (min is onderschrijding)

	2003
Onderschrijding MN 2004	- 0,03
Rijksbegroting in enge zin	0,19
Sociale Zekerheid	- 0,47
Zorg	0,36
Overschrijding NJN 2003	0,04

Onderstaande tabellen geven, per uitgavendisplinesector, een overzicht van de mutaties sinds de Miljoenennota.

Rijksbegroting in enge zin

Tabel 2.2 . Uitgaventoetsing Rijksbegroting in enge zin in miljarden euro (min betekent onderschrijding)

	2003
Onderschrijding MN 2004	- 0,15
EKI- toerekening ODA	0,30
Asiel	0,21
Overige mutaties Generale Staat	- 0,31
Overschrijding NJN 2003	0,04

Bij het kader RBG-eng is sprake van een overschrijding van circa 40 mln euro. Grootste tegenvaller doet zich voor op het ODA-budget. Uit de actuele raming van de schuldkwijtschelding blijkt dat de bij Voorjaarsnota extra opgenomen schuldkwijtschelding van EKI-leningen niet verleend kan worden, hetgeen resulteert in een budgettaire tegenvaller van 300 mln euro. Daarnaast is er sprake van forse tegenvallers op het terrein van asiel. Met name de hogere bezetting in de opvang bij het COA en hogere bezetting van opvang van (ex)-AMA's bij het NIDOS als gevolg van de gerechtelijke uitspraken inzake uitzettingsprocedures en een lagere ODA-toerekening door de lagere ODA-relevante instroom van asielzoekers resulteren in een tegenvaller van bijna 200 mln euro. Tegelijkertijd doen zich meevallers voor door onderuitputtingen op de begrotingen. Per saldo vallen de uitgaven 190 mln hoger uit dan bij de Miljoenennota waardoor de eerder voorziene onderschrijding van 150 mln omslaat in een overschrijding van 40 mln.

Sociale Zekerheid

Tabel 2.3 Uitgaventoetsing Sociale Zekerheid en Arbeidsmarkt in miljarden euro (min is onderschrijding)

	2003
Onderschrijding MN 2004	- 0,05
Werkloosheid en bijstand	- 0,51
Overige Bijstellingen (o.a. Arbvo-betaling)	0,03
Onderschrijding NJN 2003	- 0,52

Het kader Sociale Zekerheid en Arbeidsmarkt vertoont een onderschrijding van ca 500 mln euro. Opvallend is dat de uitgaven voor de werkloosheidsuitkeringen minder hard oplopen dan geraamd. In de ramingen wordt aangesloten bij de meest recente uitvoeringsinformatie. Er is sprake van een meevaller van ruim 500 mln euro bij de werkloosheidsgerelateerde uitkeringen. Deze bestaat uit een tegenvaller bij de hoogte van de gemiddelde WW-uitkering (ca 100 mln euro), een volumemeevaller bij de WW van ca 350 mln euro en een meevaller bij de Abw van ca 250 mln euro. Bij de WAO leidt een lager volume tot een meevaller van ca 100 mln euro. De overige bijstellingen bestaan uit o.a. een extra tegenvaller bij Arbvo van ruim 100 mln euro (voornamelijk uitgaven voor het sociaal plan en ESF) en vertraging bij de terugontvangsten van het scholings- en activeringsbudget van gemeenten (80 mln euro).

Zorg

Tabel 2.4 Uitgaventoetsing Zorg (ijklijnterminen) in miljarden euro (min is onderschrijding)

	2003
Overschrijding MN 2004	0,16
Uitgaven AWBZ (gehandicapten- ouderenzorg)	0,33
Hulpmiddelen	0,03
Eigen betalingen AWBZ	0,18
Geneesmiddelen	- 0,18
Overschrijding NJN 2003	0,52

De ijklijn Zorg wordt met ruim 0,5 mld euro overschreden. In de eerste plaats is sprake van hogere uitgaven aan met name gehandicapten- en ouderenzorg mede als gevolg van de inhaal van financieringsachterstanden. Daarnaast is sprake van een beperkte tegenvaller bij de hulpmiddelen en zijn de inningen van de eigen betalingen dit jaar vertraagd. Tot slot treedt een meevaller op bij de geneesmiddelen vanwege een meevallende koers van het Britse pond, het uit patent lopen van enkele geneesmiddelen en het feit dat er in 2002 relatief weinig nieuwe geneesmiddelen zijn toegelaten.

Onderuitputting op de begrotingen

Bij Voorjaarsnota 2003 is 0,6 mld onbesteed gebleven geld van 2002 (onderuitputting) toegevoegd aan de begroting van 2003. Dit onder de veronderstelling dat in 2003 uiteindelijk een dergelijk bedrag aan onderuitputting zal resulteren. Dit is de zogenoemde «in=uit-taakstelling». Tussen Najaarsnota en Voorlopige Rekening zal deze taakstelling nog moeten worden gerealiseerd.

Uitgaven niet relevant voor enig kader

Naast bovenstaande mutaties is sprake van mutaties bij de uitgaven die niet tot enig kader behoren. Deze mutaties resulteren per saldo in een kleine meevaller. Hogere uitgaven voor de studiefinanciering worden ruimschoots gecompenseerd door meevallende ontvangsten van de landbouweffingen.

Daarnaast zijn aandelen KPN verkocht en is de verkoop van het NOB uitgesteld; deze mutaties zijn niet relevant in de berekening van het EMU-saldo.

3. De overheidsinkomsten

De totale ontvangsten

De totale inkomstenraming (belastingen, premies en gasbaten) voor 2003 conform EMU-definitie is neerwaarts bijgesteld met 1,4 miljard euro ten opzichte van de Miljoenennota 2004. Een nieuw economisch beeld van het CPB is niet beschikbaar zodat nog niet kan worden aangegeven in welke mate de ramingsbijstelling kan worden verklaard uit de economische ontwikkeling.

In hoeverre de totale ramingsbijstelling doorwerkt naar latere jaren is nu nog niet te bepalen. Hierover zal de Tweede Kamer bij Voorjaarsnota 2004 nader worden geïnformeerd.

Tabel 3.1 Ontwikkeling voor de overheidsinkomsten 2003 (in miljarden euro) conform EMU-definitie

	Stand MN 2004	Stand NJN 2003	Mutatie
Belastingen	103,8	102,6	- 1,2
Premies	66,5	66,3	- 0,2
Gasbaten	2,3	2,3	0,0
Totaal	172,6	171,2	- 1,4

De belastingontvangsten

Voor 2003 wordt het totaal van de belastingontvangsten conform EMU-definitie geraamd op 102,6 miljard euro. Dit is een neerwaartse bijstelling van 1,2 miljard euro ten opzichte van de Miljoenennota 2004. Deze ramingsbijstelling is gebaseerd op informatie over de aanslagoplegging en kasontvangsten tot en met oktober. Tot en met oktober wordt gewoonlijk ruim 80% van de geraamde jaaropbrengst ontvangen. De ramingsbijstelling is het saldo van een neerwaartse bijstelling bij zowel de indirecte belastingen als de directe belastingen.

Tabel 3.2 Ontwikkeling belastingontvangsten 2003 (in miljarden euro, EMU definitie)

	Mutatie raming t.o.v. MN 2004
Kostprijsverhogende belastingen	- 0,1
Belastingen op inkomen, winst en vermogen	- 1,1
Loon- en inkomstenbelasting	- 0,3
Vennootschapsbelasting	- 1,0
Overig	0,2
Totaal belastingen	- 1,2

De raming van de kostprijsverhogende belastingen is met 0,1 miljard euro neerwaarts bijgesteld. Deze bijstelling is een saldo van een neerwaartse bijstelling bij de omzetbelasting en een opwaartse bijstelling bij de accijnzen en de kapitaalbelasting.

De neerwaartse bijstelling van de raming van de belastingen op inkomen, winst en vermogen bedraagt 1,1 miljard euro. De grootste neerwaartse bijstelling betreft de Vennootschapsbelasting. Deze bijstelling houdt verband met de lagere winstontwikkeling van bedrijven, hetgeen via lagere aanslagoplegging tot lagere kasontvangsten heeft geleid. Tevens zijn de loon- en inkomstenbelasting in lijn met de tegenvallende kasontwikkeling neerwaarts aangepast. Tot slot zijn, op basis van de realisatiecijfers, de dividendbelasting, successierechten en de vermogensbelasting opwaarts bijgesteld.

De premieontvangsten

Tabel 3.3 Ontwikkeling premieontvangsten 2003 (in miljarden euro) conform EMU-definitie

	Mutatie raming t.o.v. MN 2004
Volksverzekeringsfondsen incl WAZ	- 0,3
Werknemersverzekeringen	0,1
Totaal premies conform EMU-definitie	- 0,2

In samenhang met de neerwaartse bijstelling van de raming voor de loon- en inkomstenbelasting is ook de raming voor de premies volksverzekeringen neerwaarts aangepast. Voor de werknemersverzekeringen is de raming 0,1 miljard euro opwaarts bijgesteld, de realisaties rondom de MOOZ ontvangsten gaven hier aanleiding toe. Voor een nadere toelichting wordt verwezen naar de Najaarsbrief Sociale Zekerheid en Arbeidsmarkt en de Najaarsbrief Zorg.

De aardgasbaten

De raming voor de aardgasbaten is voor 2003 ongewijzigd.

4. EMU-saldo en Schuld

Het EMU-tekort 2003 wordt nu geraamd op 2,7% BBP. In de Miljoenennota 2004 werd nog uitgegaan van een tekort van 2,3% BBP. De verslechtering wordt vrijwel geheel veroorzaakt door tegenvallende inkomsten.

De EMU-schuld in 2003 wordt net als bij Miljoenennota geraamd op 54% BBP.

De Minister van Financiën,
G. Zalm

VERTICALE TOELICHTING

Najaarsnota 2003

Huis der Koningin

I HUIS DER KONINGIN: UITGAVEN

	2003
Stand Miljoenennota 2004 (excl. IS)	8,3
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2004	0,0
Stand Najaarsnota 2003 (excl. IS)	8,3
Totaal Internationale samenwerking	0,0
Stand Najaarsnota 2003 (incl. IS)	8,3

Hoge Colleges van Staat en Kabinetten

II HOGE COLLEGES VAN STAAT EN KABINETTEN: UITGAVEN

	2003
Stand Miljoenennota 2004 (excl. IS)	202,0
Mee- en tegenvallers	
Rijksbegroting in enge zin	
Diversen	0,2
	0,2
Beleidsmatige mutaties	
Rijksbegroting in enge zin	
Diversen	- 2,1
	- 2,1
Technische mutaties	
Rijksbegroting in enge zin	
Diversen	1,1
	1,1
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2004	- 0,8
Stand Najaarsnota 2003 (excl. IS)	201,2
Totaal Internationale samenwerking	0,0
Stand Najaarsnota 2003 (incl. IS)	201,2

II HOGE COLLEGES VAN STAAT EN KABINETTEN: NIET-BELASTINGONTVANGSTEN

	2003
Stand Miljoenennota 2004 (excl. IS)	5,3
Mee- en tegenvallers	
Rijksbegroting in enge zin	
Diversen	- 0,2
	- 0,2
Beleidsmatige mutaties	
Rijksbegroting in enge zin	
Diversen	- 0,5
	- 0,5
Technische mutaties	
Rijksbegroting in enge zin	
Diversen	0,3
	0,3

II HOGE COLLEGES VAN STAAT EN KABINETTEN: NIET-BELASTINGONTVANGSTEN	2003
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2004	- 0,3
Stand Najaarsnota 2003 (excl. IS)	5,0
Totaal Internationale samenwerking	0,0
Stand Najaarsnota 2003 (incl. IS)	5,0

Algemene Zaken

III ALGEMENE ZAKEN: UITGAVEN	2003
Stand Miljoenennota 2004 (excl. IS)	49,3
Beleidsmatige mutaties	
Rijksbegroting in enge zin	
Diversen	- 0,9
	- 0,9
Technische mutaties	
Rijksbegroting in enge zin	
Diversen	- 3,5
	- 3,5
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2004	- 4,4
Stand Najaarsnota 2003 (excl. IS)	44,9
Totaal Internationale samenwerking	0,0
Stand Najaarsnota 2003 (incl. IS)	44,9

III ALGEMENE ZAKEN: NIET-BELASTINGONTVANGSTEN

	2003
Stand Miljoenennota 2004 (excl. IS)	14,5
Beleidsmatige mutaties	
Rijksbegroting in enge zin	
Diversen	0,1
	0,1
Technische mutaties	
Rijksbegroting in enge zin	
Diversen	- 3,6
	- 3,6
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2004	- 3,5
Stand Najaarsnota 2003 (excl. IS)	11,0
Totaal Internationale samenwerking	0,0
Stand Najaarsnota 2003 (incl. IS)	11,0

Koninkrijksrelaties

IV KONINKRIJKSRELATIES: UITGAVEN	2003
Stand Miljoenennota 2004 (excl. IS)	170,6
Beleidsmatige mutaties	
Rijksbegroting in enge zin	

IV KONINKRIJKSRELATIES: UITGAVEN

Armoedebeleid van ngo's	- 9,5
Overige samenwerkingsmiddelen	- 13,7
Schuldsanering aruba	- 10,8
Diversen	- 3,3
	<hr/>
	- 37,3
Technische mutaties	
Rijksbegroting in enge zin	
Diversen	- 10,7
	<hr/>
	- 10,7
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2004	- 48,0
	<hr/>
Stand Najaarsnota 2003 (excl. IS)	122,6
Totaal Internationale samenwerking	0,0
	<hr/>
Stand Najaarsnota 2003 (incl. IS)	122,6

Armoedebeleid van NGO's

Voor armoedebestrijding, via niet-gouvernementele organisaties, op de Nederlandse Antillen is in 2003 € 9,5 miljoen gereserveerd. De financieringsorganisatie vergt nog voorbereidingen. Het voor dit doel uitgetrokken geld zal pas in 2004 tot besteding kunnen komen.

Overige samenwerkingsmiddelen

Op het hoofdstuk Koninkrijksrelaties worden middelen aangewend ter ondersteuning van de duurzame economische ontwikkeling, het onderwijs en de kwaliteit van bestuur van de Koninkrijkspartners. Een deel van de middelen voor deze samenwerkingsprogramma's is niet ter besteding gekomen.

Schuldsanering Aruba

De middelen die zijn uitgetrokken voor de sanering van de schulden van Aruba, € 10,8 miljoen, worden naar 2004 overgeheveld, omdat aan de voorwaarde van begrotingsevenwicht niet is voldaan.

Buitenlandse Zaken

V BUITENLANDSE ZAKEN: UITGAVEN

	2003
	<hr/>
Stand Miljoenennota 2004 (excl. IS)	5 522,3
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2004	0,0
	<hr/>
Stand Najaarsnota 2003 (excl. IS)	5 522,3
Totaal Internationale samenwerking	3 999,8
	<hr/>
Stand Najaarsnota 2003 (incl. IS)	9 522,0

V BUITENLANDSE ZAKEN: NIET-BELASTINGONTVANGSTEN

	2003
	<hr/>
Stand Miljoenennota 2004 (excl. IS)	430,8
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2004	0,0
	<hr/>
Stand Najaarsnota 2003 (excl. IS)	430,8
Totaal Internationale samenwerking	126,4
	<hr/>
Stand Najaarsnota 2003 (incl. IS)	557,1

Justitie

VI JUSTITIE: UITGAVEN

	2003
Stand Miljoenennota 2004 (excl. IS)	5 476,7
Mee- en tegenvallers	
Rijksbegroting in enge zin	
Ama's: bezetting opvang NIDOS	29,2
Autonome groei toevoegingen rechtsbijstand	25,7
Coa: bezetting opvang	47,0
Coa: kosten krimp	17,0
Coa: onderbezettingsverlies	19,0
Coa: stijging ziektekosten asielzoekers	37,0
Correctie budget tolken en opvang	21,0
Gerechtskosten	18,5
Diversen	- 32,2
	182,2
Beleidsmatige mutaties	
Rijksbegroting in enge zin	
Diversen	1,1
	1,1
Technische mutaties	
Rijksbegroting in enge zin	
Diversen	45,9
	45,9
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2004	229,2
Stand Najaarsnota 2003 (excl. IS)	5 705,9
Totaal Internationale samenwerking	12,6
Stand Najaarsnota 2003 (incl. IS)	5 718,4

VI JUSTITIE: NIET-BELASTINGONTVANGSTEN

	2003
Stand Miljoenennota 2004 (excl. IS)	972,3
Mee- en tegenvallers	
Rijksbegroting in enge zin	
Boeten & transacties	35,0
Oda-toerekening 1e-jaars asielopvang	- 32,4
Tegenvaller inkomsten inburgering	- 26,0
Diversen	- 6,0
	- 29,4
Technische mutaties	
Rijksbegroting in enge zin	
Diversen	32,5
	32,5
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2004	3,1
Stand Najaarsnota 2003 (excl. IS)	975,4
Totaal Internationale samenwerking	0,0
Stand Najaarsnota 2003 (incl. IS)	975,4

AMA's: bezetting opvang NIDOS

Bij het NIDOS doet zich een tegenvaller van € 29,2 miljoen voor bij de AMA-opvang en -voogdij. Er worden 2 275 meer AMA's opgevangen dan geraamd. De gemiddelde kosten bij het NIDOS bedragen € 13 268 en de voogdijkosten € 3 300. Hoewel er bij het NIDOS meer AMA's worden opgevangen dan geraamd, is het totaal aantal AMA's dat wordt opge-

vangen lager dan geraamd. Bij het COA worden namelijk circa 2400 AMA's minder opgevangen dan geraamd.

Autonome groei toevoegingen rechtsbijstand

Door een forse stijging van het aantal ambtshalve toevoegingen en het aantal inkomensafhankelijke toevoegingen respectievelijk € 10,5 miljoen en € 15,2 miljoen wordt er bij de Raden voor Rechtsbijstand een tegenvaller van € 26 miljoen verwacht. Bij de ambtshalve toevoegingen is de toename gevolg van autonome ontwikkeling en effecten van het Veiligheidsprogramma en bij de inkomensafhankelijke toevoegingen onder meer van de verslechterde economische omstandigheden (vooral groei bij de rechtsgebieden arbeidsrecht en sociale verzekeringen).

COA: bezetting opvang

Ook bij het COA doen zich forse tegenvallers voor. Een aanzienlijk deel van de problematiek wordt veroorzaakt door een hogere bezetting in de opvang, van circa 4 000 personen. Hoewel de *instroom* van asielzoekers verder is gedaald, is de *uitstroom* achter gebleven bij de raming. De belangrijkste oorzaak van de vertraagde uitstroom, ligt in de gerechtelijke uitspraak dat (ex)asielzoekers in afwachting van de vormgeving van de eenmalige regeling niet uitgezet mogen worden. Ondanks deze tegenvallende ontwikkeling daalt de bezetting per saldo nog steeds en blijft het COA krimpen. Dit is echter een minder harde daling dan geraamd.

COA: kosten krimp

De kosten die gepaard gaan met de krimpoperatie vallen uiteen in de feitelijke krimpkosten (à € 17 miljoen) en de kosten als gevolg van (gedeeltelijke) leegstand (à € 19 miljoen). Het sociale plan voor de krimpoperatie van het personeel en het afkopen van huurcontracten en overig materieel, leidt tot een additionele tegenvaller van € 17 miljoen.

COA: onderbezettingsverlies

De kosten van de leegstand ontstaan doordat het COA op basis van een bezetting van 95% wordt gefinancierd, maar dit gedurende de krimpoperatie niet kan vasthouden. Nu de bezetting lager ligt (88%) is de vergoeding onvoldoende om de vaste kosten (w.o. bewaking, huur) te dekken.

COA: stijging ziektekosten asielzoekers

De tegenvaller bij de ziektekosten (€ 37 miljoen) wordt veroorzaakt doordat het COA de werkelijke medische kosten voor asielzoekers op basis van het ziekenfondspakket betaalt. Naast de algemene stijging van het ziektekostenpakket, zijn er relatief meer asielzoekers met een ernstige medische indicatie.

Correctie budget tolken en opvang

Bij de *zero-base* opbouw van het opvangbudget zijn dit voorjaar niet alle relevante kosten goed in beeld gebracht. Deze omissie (€ 21 miljoen) wordt nu gecorrigeerd zodat onder andere de tolkenkosten weer onderdeel uitmaken van het budget. Ook zijn er teveel AMA's aan COA toegerekend, terwijl deze bij NIDOS zaten. Het bijbehorende budget was reeds teruggeboekt naar het NIDOS, maar vanwege de *zero-base* opbouw moet het COA-budget nog worden gecorrigeerd.

Gerechtskosten

Onder meer als gevolg van de liberalisatie van de telecommarkt en het toenemend beroep op tolken en vertalers zijn de verwachte uitgaven voor de gerechtskosten in strafzaken € 17 miljoen hoger dan geraamd. Bij de gerechtskosten in civiele zaken wordt een overschrijding verwacht van

€ 1,5 miljoen als gevolg van verplichte advertentiekosten die worden gemaakt bij schuldsaneringszaken.

Boeten en transacties

Door een hogere instroom van reguliere processen-verbaal, komen de opbrengsten uit boeten en transacties naar verwachting € 35 miljoen hoger uit dan geraamd.

ODA-toerekening 1e-jaars asielopvang

De kosten van eerstejaars opvang worden volgens een forfaitair bedrag (€ 10 793) aan ODA-toegerekend op basis van de ODA-relevante instroom. Nu de instroom van asielzoekers daalt van 18 000 bij Voorjaarsnota tot circa 15 000 bij Najaarsnota, daalt de ODA-toerekening evenredig mee.

Tegenvaller inkomsten inburgering

Bij het Strategisch Akkoord is besloten dat de inburgeraar een eigen bijdrage moet leveren aan de inburgeringcursus. Dit zou in 2003 tot een ontvangst van € 26 miljoen leiden. In het Hoofdlijnenakkoord is besloten deze systematiek niet te implementeren. De budgettaire verwerking van dit besluit voor 2003 had nog niet plaatsgevonden.

Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties

VII BINNENLANDSE ZAKEN EN KONINKRIJKSRELATIES: UITGAVEN

	2003
Stand Miljoenennota 2004 (excl. IS)	4 980,8
Mee- en tegenvallers	
Rijksbegroting in enge zin	
Meerkosten asiel	15,1
	15,1
Beleidsmatige mutaties	
Rijksbegroting in enge zin	
Arbeidsvoorwaarden	- 25,0
Diversen	- 10,5
	- 35,5
Technische mutaties	
Rijksbegroting in enge zin	
Diversen	- 6,3
	- 6,3
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2004	- 26,6
Stand Najaarsnota 2003 (excl. IS)	4 954,2
Totaal Internationale samenwerking	0,3
Stand Najaarsnota 2003 (incl. IS)	4 954,4

Meerkosten asiel

Doordat de uitstroom van asielzoekers en AMA's tegenvalt, is het aantal geraamde procedures van 65 342 gestegen tot 78 676. Hierdoor moet de politie meer mensen en middelen inzetten, waardoor de kosten stijgen met € 15,1 miljoen.

Arbeidsvoorwaarden

BZK is sectorwerkgever van de sector Rijk en ontwikkelt en onderhoudt een aantal personeels- en organisatieprogramma's voor de sector. Een deel van deze programma's is heroverwogen. Deze arbeidsvoorwaarden-middelen zullen in 2004 alsnog tot besteding komen.

Motie-Van Aartsen

Bij de Algemene Politieke Beschouwingen is de Motie-Van Aartsen c.s.

(Tweede Kamer 2003–2004, 29 200, nr. 14) aangenomen, waarin de regering wordt verzocht de tijdelijke afname van de politiesterkte ongedaan te maken. In de motie wordt uitgesproken dat het gewenst is om afvloeiend defensiepersoneel om te scholen tot politieagenten. Van de kant van de regering is toegezegd dat zal worden gezien hoe de overgang van overtollig defensiepersoneel naar de politie kan plaatsvinden. En tevens dat de financiële consequenties hiervan bij de Najaarsnota zullen worden betrokken.

Inmiddels hebben de ministers van BZK en van Defensie afspraken gemaakt over de overgang van defensiepersoneel naar de politie. Deze afspraken richten zich op de werving, selectie en opleiding van 250 extra aspiranten onder overtollig defensiepersoneel. Deze aspiranten zullen in 2004 bij de politiekorpsen in dienst treden. Bij een functionele inzetbaarheid van aspiranten van 40% leidt dit tot een additionele sterktegroei ter grootte van 100 fte's in dat jaar.

De hieruit voortvloeiende uitgaven worden geraamd op circa € 29 miljoen incidenteel (inclusief salarissen en materieel; exclusief evt. loonsuppletie); deze zullen worden gedekt uit de besparingen op de defensiebegroting voor personeelsuitgaven. De noodzakelijke begrotingsmutaties zullen worden verwerkt bij de Voorjaarsnota 2004.

Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen

VIII ONDERWIJS, CULTUUR EN WETENSCHAPPEN: UITGAVEN

	2003
Stand Miljoenennota 2004 (excl. IS)	25 479,2
Mee- en tegenvallers	
Rijksbegroting in enge zin	
Wsf: bijstelling autonome raming 2003	40,0
Wtos: bijstelling autonome raming 2003	– 20,0
X. taakstellende onderuitputting	– 24,9
Diversen	– 16,3
	– 21,2
Beleidsmatige mutaties	
Rijksbegroting in enge zin	
Diversen	4,9
	4,9
Technische mutaties	
Rijksbegroting in enge zin	
Diversen	13,3
Niet tot een ijklijn behorend	
Diversen	25,0
	38,3
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2004	21,9
Stand Najaarsnota 2003 (excl. IS)	25 501,2
Totaal Internationale samenwerking	56,5
Stand Najaarsnota 2003 (incl. IS)	25 557,7

VIII ONDERWIJS, CULTUUR EN WETENSCHAPPEN: NIET-BELASTINGONTVANGSTEN

	2003
Stand Miljoenennota 2004 (excl. IS)	1 373,6
Mee- en tegenvallers	
Rijksbegroting in enge zin	
Bijstelling autonome raming 2003	– 20,0

VIII ONDERWIJS, CULTUUR EN WETENSCHAPPEN:
NIET-BELASTINGONTVANGSTEN

	- 20,0
Technische mutaties	
Rijksbegroting in enge zin	
Diversen	2,5
Niet tot een ijklijn behorend	
Uitstel verkoop nob	- 70,3
	- 67,8
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2004	- 87,8
	1 285,8
Stand Najaarsnota 2003 (excl. IS)	
Totaal Internationale samenwerking	0,0
	1 285,8
Stand Najaarsnota 2003 (incl. IS)	

WSF: bijstelling autonome raming 2003

Het aantal studenten dat onder het prestatiekaartregime valt is lager dan verwacht. Minder studenten onder dit regime betekent ook een lager bedrag dat van relevant naar niet relevant verschuift, waardoor een tegenvaller op de relevante uitgaven optreedt. Daarnaast duiden realisaties van verrekeningen van te veel en te weinig verstrekte studiefinanciering, het zogenaamde achterstallig recht, over het jaar 2003 op een tegenvaller.

WTOS: bijstelling autonome raming 2003

De WTOS-uitgaven aan scholieren tot 18 jaar in het voortgezet onderwijs en de beroepsopleidende leerweg (BOL) voor het schooljaar 2002/2003 en 2003/2004 blijven achter bij de raming.

Taakstellende onderuitputting

De mee- en tegenvallers die na Miljoenennota in beeld zijn gekomen leiden tot een per saldo tegenvaller van € 24,9 miljoen. Deze overschrijding wordt nu als een taakstellende onderuitputting verwerkt. Daarmee resteert op basis van de huidige inzichten een overschrijding/taakstellende onderuitputting op de OCW-begroting van € 11,7 miljoen.

WSF: bijstelling autonome raming 2003

Er zijn tegenvallende ontvangsten op kortlopende schulden waaronder terugbetalingen van lesgeldvoorschotten.

Uitstel verkoop NOB

De verkoop van het Nederlands Omroep Bedrijf (NOB) is dit jaar niet tot stand gekomen. Naar verwachting zal dit volgend jaar gebeuren.

Nationale Schuld

IXA NATIONALE SCHULD (TRANSACTIEBASIS): UITGAVEN

	2003
Stand Miljoenennota 2004 (excl. IS)	13 607,0
Mee- en tegenvallers	
Rijksbegroting in enge zin	
Rentelasten swaps	194,1
Diversen	9,1
	203,2
Beleidsmatige mutaties	
Rijksbegroting in enge zin	
Diversen	2,2
	2,2

IXA NATIONALE SCHULD (TRANSACTIEBASIS): UITGAVEN

Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2004	205,4
Stand Najaarsnota 2003 (excl. IS)	13 812,4
Totaal Internationale samenwerking	0,0
Stand Najaarsnota 2003 (incl. IS)	13 812,4

IXA NATIONALE SCHULD (TRANSACTIEBASIS):
NIET-BELASTINGONTVANGSTEN

	2003
Stand Miljoenennota 2004 (excl. IS)	2 648,0
Mee- en tegenvallers	
Rijksbegroting in enge zin	
Rentebaten swaps	224,2
Diversen	- 8,8
	215,4
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2004	215,4
Stand Najaarsnota 2003 (excl. IS)	2 863,4
Totaal Internationale samenwerking	0,0
Stand Najaarsnota 2003 (incl. IS)	2 863,4

Rente swaps

De economische en budgettaire situatie leidt tot een verder oplopend EMU-saldo. Omdat de verkoop van KPN-aandelen niet relevant is voor het EMU-saldo maar wel voor het feitelijk saldo van het Rijk stijgt het geldmarktberoep slechts in beperkte mate. Dit heeft een kleine stijging van de rentelasten tot gevolg. Het voordelig saldo van uitgaven en ontvangsten van renteswaps bedraagt circa € 30 miljoen. De ontvangsten in het kader van het kasbeheer zijn lager dan geraamd.

Financiën

IXB FINANCIËN: UITGAVEN

	2003
Stand Miljoenennota 2004 (excl. IS)	3 553,5
Mee- en tegenvallers	
Rijksbegroting in enge zin	
Belastingdienst	- 40,0
Vergoeding proceskosten	- 16,0
Waarderingskosten woz	30,0
Diversen	0,2
	- 25,8
Beleidsmatige mutaties	
Rijksbegroting in enge zin	
Diversen	- 12,2
	- 12,2
Technische mutaties	
Rijksbegroting in enge zin	
Diversen	14,4
Niet tot een ijklijn behorend	
Heffings- en invorderingsrente	40,0
Diversen	- 19,0
	35,4
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2004	- 2,6

IXB FINANCIËN: UITGAVEN

Stand Najaarsnota 2003 (excl. IS)	3 550,9
Totaal Internationale samenwerking	158,7
Stand Najaarsnota 2003 (incl. IS)	3 709,6

IXB FINANCIËN: NIET-BELASTINGONTVANGSTEN

	2003
Stand Miljoenennota 2004 (excl. IS)	2 709,1
Mee- en tegenvallers	
Rijksbegroting in enge zin	
Afdracht sens	- 38,1
Eki	20,0
Verkopen defensie	- 32,7
Diversen	- 5,4
	- 56,2
Beleidsmatige mutaties	
Rijksbegroting in enge zin	
Diversen	- 6,2
	- 6,2
Technische mutaties	
Rijksbegroting in enge zin	
Diversen	8,4
Niet tot een ijklijn behorend	
Heffings- en invorderingsrente	45,0
Verkoop aandelen kpn	2 020,3
Diversen	34,0
	2 107,7
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2004	2 045,3
Stand Najaarsnota 2003 (excl. IS)	4 754,4
Totaal Internationale samenwerking	28,2
Stand Najaarsnota 2003 (incl. IS)	4 782,5

Belastingdienst

Bij de Belastingdienst wordt een onderuitputting van circa € 40 miljoen verwacht; dit hangt m.n. samen met een vertraging van een aantal ICT-projecten en huisvestingsprojecten.

Vergoeding proceskosten

De uitgaven ingevolge de wet kosten bezwaarfase, waarbij belastingplichtigen een vergoeding kunnen krijgen voor proceskosten, blijven sterk achter bij de ramingen.

Waarderingskosten WOZ

Op basis van ingediende voorschotverzoeken in het kader van de z.g. vangnetregeling WOZ wordt verwacht dat het WOZ-budget per saldo tot een overschrijding zal leiden.

Heffings- en invorderingsrente

Op basis van realisaties worden zowel aan de uitgavenals aan de ontvangstenkant de ramingen van de heffings- en invorderingsrente verhoogd; per saldo is er een kleine meevaller.

Afdracht SENS

Als gevolg van lagere rendementsverwachtingen is de raming benedenwaarts bijgesteld. Daarnaast heeft SENS op grond van richtlijnen van de

Raad voor de Jaarverslaggeving een wettelijke reserve ten laste van de afdracht gevormd.

EKI

De ontvangsten ingevolge de exportkredietverzekering komen hoger uit dan geraamd, mede door een betaling van Nigeria.

Verkopen defensie

De verkopen van defensiematerieel door Domeinen vallen tegen ten opzichte van de raming.

Verkoop aandelen KPN

Het betreft hier de netto opbrengst van de recente verkoop van aandelen KPN.

Defensie

X DEFENSIE: UITGAVEN

	2003
Stand Miljoenennota 2004 (excl. IS)	7 165,4
Mee- en tegenvallers	
Rijksbegroting in enge zin	
Arbeidsvoorwaardengeld	- 111,0
Investeringsprojecten	- 126,0
Nationale sigint organisatie	- 20,9
Prijstijgingen onderhoud vliegtuigen	21,0
Diversen	44,9
	- 192,0
Beleidsmatige mutaties	
Rijksbegroting in enge zin	
Evolved sea sparrow missile	30,0
Exploitatie koninklijke luchtmacht	35,0
Invulling taakstelling voorjaarsnota	55,9
Lening kmar	- 29,0
Opvolger f-16	27,0
Diversen	45,6
	164,5
Technische mutaties	
Rijksbegroting in enge zin	
Diversen	8,5
	8,5
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2004	- 19,1
Stand Najaarsnota 2003 (excl. IS)	7 146,3
Totaal Internationale samenwerking	239,6
Stand Najaarsnota 2003 (incl. IS)	7 385,9

X DEFENSIE: NIET-BELASTINGONTVANGSTEN

	2003
Stand Miljoenennota 2004 (excl. IS)	268,5
Technische mutaties	
Rijksbegroting in enge zin	
Diversen	- 2,7
Niet tot een ijklijn behorend	
Vertraagde btw-ontvangsten	- 55,0
	- 57,7
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2004	- 57,7

Arbeidsvoorwaardengeld

Gereserveerde middelen voor arbeidsvoorwaarden komen dit jaar niet tot besteding en schuiven conform afspraak door naar het volgend jaar. Een deel van deze middelen zal worden gebruikt voor het Sociaal Beleidskader.

Investeringsprojecten

Een divers aantal investeringsprojecten van de krijgsmachtonderdelen heeft vertraging opgelopen, mede als gevolg van de stringente toepassing van het voorafgaand financieel toezicht in verband met de te nemen (operationele en organisatorische) maatregelen om de gevolgen van het Strategisch Akkoord en het Hoofdlijnenakkoord te kunnen accommoderen. Het gaat hier onder meer om de projecten TITAAN en TACTIS van de Koninklijke landmacht en de projecten LUMOB en «zelfbescherming transporthelikopters» bij de Koninklijke luchtmacht.

Nationale Sigint Organisatie (NSO)

In het kader van de terrorismebestrijding is besloten de satelliet-interceptiecapaciteit te vergroten. Hiertoe zal de NSO opgericht worden. Hiermee is echter door onvoorziene problemen met bestemmingsplannen vertraging opgelopen.

Prijsstijgingen onderhoud vliegtuigen

Er is in de luchtvaartsector sprake geweest van bovenmatige prijsstijgingen voor het onderhoud van zowel jachtals transportvliegtuigen.

Evolved Sea Sparrow Missile (ESSM)

De ESSM is een raket voor op de LC-Fregatten en dient voor de bestrijding van oppervlakedoelen. De Marine heeft een bestelling ESSM's geplaatst die oorspronkelijk voor 2004 gepland stond.

Exploitatie Koninklijke luchtmacht (Klu)

In verband met diverse hogere exploitatiekosten wordt de begroting van de Klu opgehoogd.

Invulling taakstelling Voorjaarsnota

De taakstelling (het deels niet uitkeren van de prijsbijstelling) die Defensie bij de Voorjaarsnota opgelegd heeft gekregen is nu ingevuld.

Lening Kmar

Een reservering bij de Koninklijke landmacht voor het terugbetalen van een lening van € 29 miljoen die door de Koninklijke marechaussee (Kmar) is verstrekt wordt aangewend voor problematiek elders op de begroting.

Opvolger F-16

Op grond van het Memorandum of Understanding (MOU) wordt een versnelde betaling (nochtans binnen het oorspronkelijk overeengekomen betalingsschema) voorzien voor de System Development and Demonstration (SDD) fase van de Joint Strike Fighter (JSF).

Vertraagde BTW-ontvangsten

en verwachte BTW-teruggave bij de Koninklijke marine als gevolg van een gewijzigde systematiek is vertraagd en zal zich waarschijnlijk in 2004 voordoen.

Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer

XIA VOLKSHUISVESTING, RUIMTELIJKE ORDENING EN MILIEUBEHEER: UITGAVEN

	2003
Stand Miljoenennota 2004 (excl. IS)	3 545,7
Mee- en tegenvallers	
Rijksbegroting in enge zin	
Diversen	5,2
	<hr/>
	5,2
Beleidsmatige mutaties	
Rijksbegroting in enge zin	
Bodemsanering	22,0
Huursubsidie: vertraging T-biljettenactie	- 40,0
Diversen	- 15,6
	<hr/>
	- 33,6
Technische mutaties	
Rijksbegroting in enge zin	
Diversen	- 5,9
	<hr/>
	- 5,9
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2004	- 34,3
	<hr/>
Stand Najaarsnota 2003 (excl. IS)	3 511,4
Totaal Internationale samenwerking	15,4
	<hr/>
Stand Najaarsnota 2003 (incl. IS)	3 526,7

XIA VOLKSHUISVESTING, RUIMTELIJKE ORDENING EN MILIEUBEHEER: NIET-BELASTINGONTVANGSTEN

	2003
Stand Miljoenennota 2004 (excl. IS)	162,1
Mee- en tegenvallers	
Rijksbegroting in enge zin	
Diversen	0,0
	<hr/>
	0,0
Beleidsmatige mutaties	
Rijksbegroting in enge zin	
Ontvangsten bodemsanering	19,2
Diversen	14,7
	<hr/>
	33,9
Technische mutaties	
Rijksbegroting in enge zin	
Diversen	7,8
	<hr/>
	7,8
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2004	41,7

Diversen – Huursubsidie

Binnen de huursubsidie treedt een tegenvaller op van € 5,4 miljoen als gevolg van meer nabetalingen van voorgaande huurtijdvakken. Deze tegenvaller is in de post diversen opgenomen.

Bodemsanering

Het budget voor bodemsanering is opgehoogd. Dit is mogelijk door meevallende ontvangsten. Hiermee is de extensivering bij Voorjaarsnota voor een deel gecompenseerd. De extra bodemsaneringsontvangsten die uit deze uitgaven voortvloeien zullen binnen het bodemsaneringsprogramma worden aangewend.

Huursubsidie: vertraging T-biljettenactie

De Belastingdienst is een voorlichtingscampagne begonnen waarbij ouderen wordt gewezen op het feit dat zij gebruik kunnen maken van verschillende fiscale aftrekposten. Omdat hierdoor naar verwachting het beroep op de huursubsidie hoger zou worden, is bij Voorjaarsnota het huursubsidiebudget verhoogd. De uitvoering van de T-biljettenactie is echter vertraagd, waardoor € 40 miljoen dit jaar niet tot besteding zal komen.

Diversen

Een groot deel van het budget voor de sanering van vuurwerkbedrijven is ook dit jaar niet tot besteding gekomen. Daarom is circa € 11 miljoen teruggeboekt naar de aanvullende post. Deze overboeking maakt deel uit van de post diversen.

Ontvangsten bodemsanering

Er zijn extra ontvangsten gerealiseerd als gevolg van restitutie van te hoge bevoorschotting, restitutie van middelen voor projecten die (deels) zijn komen te vervallen en gedeeltelijke terugvordering van onderuitputting bij het bevoegd gezag (ca. € 15 miljoen). Ook zijn er ontvangsten gerealiseerd uit hoofde van het verhaal van saneringskosten op veroorzakers dan wel op grondeigenaren (€ 4 miljoen).

Verkeer en Waterstaat

XII VERKEER EN WATERSTAAT: UITGAVEN

	2003
Stand Miljoenennota 2004 (excl. IS)	6 175,3
Beleidsmatige mutaties	
Rijksbegroting in enge zin	
Baggerwerkzaamheden	17,4
Gis II	26,5
N11	33,4
Voorfinanciering frequentie-veilingkosten/dekking gis II	- 26,9
Diversen	- 6,3
	44,1
Technische mutaties	
Rijksbegroting in enge zin	
Diversen	- 8,8
Niet tot een ijklijn behorend	
Btw	535,9
Diversen	25,1
	552,2
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2004	596,1
Stand Najaarsnota 2003 (excl. IS)	6 771,4
Totaal Internationale samenwerking	15,2
Stand Najaarsnota 2003 (incl. IS)	6 786,7

XII VERKEER EN WATERSTAAT: NIET-BELASTINGONTVANGSTEN

	2003
Stand Miljoenennota 2004 (excl. IS)	137,3
Beleidsmatige mutaties	
Rijksbegroting in enge zin	
N11	33,4
Diversen	0,7

XII VERKEER EN WATERSTAAT: NIET-BELASTINGONTVANGSTEN

	34,1
Technische mutaties	
Niet tot een ijklijn behorend	
Diversen	- 8,0
	- 8,0
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2004	26,1
Stand Najaarsnota 2003 (excl. IS)	163,4
Totaal Internationale samenwerking	- 2,7
Stand Najaarsnota 2003 (incl. IS)	160,7

Baggerwerkzaamheden

Er is een versnelling opgetreden bij de Baggerwerkzaamheden aan het Noordzeekanaal, de Eurogeul en diverse sluizen.

GIS II

De geluidsisolatie van woningen rondom Schiphol verloopt voorspoediger dan voorzien. Ook noopt het toegenomen aantal vliegbewegingen op de Noord-Zuidbaan te Maastricht Aachen Airport tot een intensivering van het geluidsisolatieprogramma aldaar. De kosten worden voor-gefinancierd door Verkeer en Waterstaat en door de luchtvaartsector terugbetaald.

N11

De mutatie heeft betrekking op de vervroegde aflossing van de lening ten behoeve van de N11 (tussen Bodegraven en Alphen a/d Rijn). Deze uitgaven werden via V&W, door het ministerie van Financiën voor-gefinancierd. Met deze mutatie wordt de hele voorfinanciering afgekocht. Tegenover deze uitgavenverhoging staat een even grote verhoging van de ontvangsten.

Voorfinancieringskosten Frequentieveilingen/dekking GIS II

De kosten van de veiling van etherfrequenties zijn de afgelopen jaren onder meer door V&W voor-gefinancierd. Die kosten zijn bij de Miljoenennota via de begroting van OC&W aan V&W terugbetaald. De middelen worden nu ingezet ten behoeve van de bovengenoemde uitgaven voor GIS II.

BTW

Dit betreft de vergoeding van BTW – Openbaar Vervoer over 2003.

Motie Smedinghuis

Ten aanzien van de verwerking en dekking van de kosten gemoeid met de brand van het Smedinghuis en de nieuwbouw ervan, zal de minister van Verkeer en Waterstaat gelet op de door de Kamer aanvaarde motie terzake, hierover de Kamer binnenkort nader informeren.

Economische Zaken

XIII ECONOMISCHE ZAKEN: UITGAVEN

	2003
Stand Miljoenennota 2004 (excl. IS)	1 611,7
Mee- en tegenvallers	
Rijksbegroting in enge zin	
Afkoop stadsmeierrechten	5,9
Borgstellingsregeling	9,0

XIII ECONOMISCHE ZAKEN: UITGAVEN

Energievoorziening, energie efficiency en duurzame energie	- 28,0
Omschakelen zendmasten	- 13,0
Restant taakstelling	30,0
Technologische ontwikkelings- en samenwerkingsprojecten	18,5
Tros-regeling	- 16,5
Diversen	- 2,0
	3,9
Beleidsmatige mutaties	
Rijksbegroting in enge zin	
Co2-gelden	- 11,5
Huisvesting en e-dienstverlening	7,1
Restant taakstelling	- 7,0
Diversen	3,2
	- 8,2
Technische mutaties	
Rijksbegroting in enge zin	
Diversen	- 13,1
	- 13,1
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2004	- 17,4
Stand Najaarsnota 2003 (excl. IS)	1 594,2
Totaal Internationale samenwerking	205,1
	1 799,4

XIII ECONOMISCHE ZAKEN: NIET-BELASTINGONTVANGSTEN

	2003
Stand Miljoenennota 2004 (excl. IS)	2 986,3
Mee- en tegenvallers	
Rijksbegroting in enge zin	
Borgstellingsregeling	8,0
Diverse ontvangsten ondernemingsklimaat	6,0
Fokker	7,0
Holland casino	- 18,0
Ruimtelijk economisch beleid	- 5,0
Technologische ontwikkelingsprojecten	- 11,0
Diversen	6,0
	2,0
Beleidsmatige mutaties	
Rijksbegroting in enge zin	
Diversen	7,1
	- 1,9
Technische mutaties	
Rijksbegroting in enge zin	
Diversen	- 2,7
	- 2,7
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2004	- 2,6
Stand Najaarsnota 2003 (excl. IS)	2 983,7
Totaal Internationale samenwerking	14,0
	2 997,8

Stadsmeierrechten

Op basis van de Herinrichtingswet 1979 en een daaruit voortvloeiend besluit in 1983 van LNV en VROM, is bepaald dat LNV (penvoerder), VROM en EZ ieder een gelijk deel van het nadelig saldo van de opheffing van de stadsmeierrechten voor hun rekening nemen.

Borgstellingsregeling

De borgstellingsregeling vergroot de toegang van bedrijven in het MKB tot het bankkrediet. Voor bedrijven die over onvoldoende zekerheden beschikken staat de overheid borg voor een deel van de nieuwe kredietverstrekking. Door de economische neergang worden meer verlies-declaraties ingediend dan verwacht.

Energievoorziening, energie-efficiency en duurzame energie

Bij diverse regelingen blijken de uitgaven voor opdrachten uitgevoerd door Senter en Novem later plaats te vinden dan geraamd. De afwikkeling van toegezegde subsidies voor de inmiddels afgeschafte EINP-regeling en EINP-wind verloopt trager dan eerder geraamd.

Omschakelen zendmasten

Indien mei zijn er nieuwe vergunningen afgegeven voor de commerciële radio-stations. Door nieuwe technieken kunnen er nu meer vergunningen afgegeven worden dan daarvoor. Echter, door die nieuwe technieken moesten ook de zendmasten worden aangepast, zowel technisch als bouwkundig. Het vorige kabinet heeft toegezegd zowel de eenmalige omschakelkosten te vergoeden als de hogere exploitatiekosten. Deze aanpassing verloopt trager dan verwacht.

Restant taakstelling

Bij de vermoedelijke uitkomsten werd voorzien dat het uitgavenniveau van de begroting van EZ voor 2003 lager zou uitvallen. Dit is toen geboekt op het artikel onvoorzien. Nu bij Najaarsnota is het duidelijk bij welke artikelen dit plaatsvindt. Met deze mutatie wordt de eerdere boeking op het artikel onvoorzien tegengeboekt.

Technologische ontwikkelings- en samenwerkingsprojecten

De betaling in het kader van de (inmiddels afgeschafte) regeling Technologische Ontwikkelingsprojecten en de regeling Technologische Samenwerking verloopt sneller dan geraamd.

Tros-regeling

Voor de tijdelijke regeling ondersteuning scheepsbouw was de verwachting dat vanwege de enorme inschrijving al in 2003 een groot deel van het budget zou worden betaald. Omdat de regeling pas in september formeel van start is gegaan, worden in 2003 relatief weinig betalingen gedaan. Veel betalingen zullen derhalve in 2004 plaatsvinden.

CO₂-gelden

Van de aan de EZ-begroting voor 2003 toegevoegde middelen voor het CO₂-reductieplan (CO₂-gelden) wordt verwacht dat € 11,5 miljoen niet uitgegeven wordt, dit wordt derhalve teruggeboekt naar de aanvullende post.

Huisvesting en e-dienstverlening

De kosten van de huisvesting betreffen een incidentele verschuiving van uitgaven voorzien in voorgaande jaren naar 2003 van de herhuisvesting van het kernministerie (€ 4,1 miljoen) en een structurele verhoging van de totale huurkosten (€ 1,0 miljoen), onder meer door nieuwe huisvesting DGTP. Deze tegenvallers zijn tezamen met andere beleidsprioriteiten en besparingsmogelijkheden meegenomen bij de invulling van de apparaat-taakstellingen van het kabinet Balkenende II.

Restant taakstelling

De middelen die nog beschikbaar zijn op het artikel nominaal en onvoorzien worden ingezet voor de invulling van de resterende taakstellingen.

Borgstellingsregeling

In de eerste drie kwartalen van 2003 hebben meer bedrijven die al eerder verliesdeclaraties hadden ingediend, een deel van hun schulden toch nog terugbetaald.

Diverse ontvangsten ondernemingsklimaat

Van Stork zijn de deelname aan de ontwikkeling van de JSF gelden ontvangen. Het gaat om een in de medefinancieringsovereenkomst afgesproken bedrag dat Stork i.v.m. vooraf moet afstaan aan het Rijk.

Fokker

Vanwege een niet geraamde ontvangst uit de Fokker-boedel van € 6,1 miljoen wordt de raming voor 2003 opgehoogd tot € 7 miljoen.

Holland Casino

De afdrachten van Holland Casino vallen € 18 miljoen lager uit door hogere normen voor de pensioendekking in 2002 en tegenvallende bezoekersaantallen in de eerste drie kwartalen van 2003.

Ruimtelijk economisch beleid

De lagere ontvangsten komen voornamelijk door uitstel van de verkoop van Maastricht Airport.

Technologische ontwikkelingsprojecten

Betreft een bijstelling (– € 11 miljoen) van een eerder ophoging bij Miljoenennota (+ € 27 miljoen) van de raming van terugontvangsten in het kader van de regeling technologische ontwikkelingsprojectenkredieten.

Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit

XIV LANDBOUW, NATUUR EN VOEDSELKWALITEIT: UITGAVEN

	2003
Stand Miljoenennota 2004 (excl. IS)	2 403,9
Beleidsmatige mutaties	
Rijksbegroting in enge zin	
Eindejaarsmarge 2002	17,0
Oplossingen eindejaarsmarge 2002	– 15,6
Schikking fokverbod	60,0
Vogelpest	13,0
Diversen	– 0,8
	73,2
Technische mutaties	
Rijksbegroting in enge zin	
Diversen	41,3
	41,3
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2004	115,9
Stand Najaarsnota 2003 (excl. IS)	2 519,8
Totaal Internationale samenwerking	25,0
Stand Najaarsnota 2003 (incl. IS)	2 544,7

XIV LANDBOUW, NATUUR EN VOEDSELKWALITEIT: NIET-BELASTINGONTVANGSTEN

	2003
Stand Miljoenennota 2004 (excl. IS)	671,4
Beleidsmatige mutaties	

Rijksbegroting in enge zin	
Eu-ontvangsten einddeclaratie mkz crisis	- 33,2
Eu-ontvangsten vogelpest	30,0
Diversen	0,1
	<hr/>
	- 3,1
Technische mutaties	
Rijksbegroting in enge zin	
Diversen	12,4
Niet tot een ijklijn behorend	
Landbouweffingen	80,0
Diversen	- 11,0
	<hr/>
	81,4
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2004	<hr/>
	78,2
Stand Najaarsnota 2003 (excl. IS)	749,6
Totaal Internationale samenwerking	0,0
	<hr/>
Stand Najaarsnota 2003 (incl. IS)	749,6

Negatieve eindejaarsmarge 2002

De negatieve eindejaarsmarge uit 2002 van € 17 miljoen wordt voor € 15,6 miljoen ingevuld door onder meer middelen die niet tot besteding zijn gekomen bij verwerving droge EHS en een duurzamer gewas-beschermingspraktijk. De resterende € 1,4 miljoen wordt aan de ontvangstenkant gevonden in vrijvallende renteopbrengsten van het Ontwikkeling- & Saneringsfonds.

Schikking fokverbod

In het kader van de varkenspestcrisis is in 1997 de regeling fokverbod varkens uitgevaardigd waarbij het verboden werd om varkens in bepaalde gebieden te insemineren of te bevruchten. Het College van beroep voor het bedrijfsleven heeft het fokverbod in augustus 2001 onverbindend verklaard. De overheid gaat met de veehouders die de Staat aansprakelijk hebben gesteld voor de geleden schade een schikking treffen. Hiervoor is een bedrag van € 60 miljoen gereserveerd.

Vogelpest

In het kader van de bestrijding Vogelpest wordt een aanvullende bijdrage van € 13 miljoen, via de LNV-begroting in het Diergezondheidsfonds gestort. Dit bedrag is voor € 8 miljoen bestemd voor de vergoeding voor het vernietigen van broedeieren. Daarnaast zijn de uitvoeringskosten voor de bestrijding van Aviaire Influenza (AI) € 5 miljoen hoger uitgevallen dan in de voorlopige raming bij Voorjaarsnota was opgenomen.

EU-ontvangsten einddeclaratie MKZ-crisis

Afronding van de einddeclaratie MKZ ad. € 33,2 miljoen door de EU vindt plaats in 2004 (en niet in 2003) vanwege nog openstaande discussiepunten.

EU-ontvangsten vogelpest

Vanuit de EU is men bereid de voorschotbetaling in 2003 met € 30 miljoen te verhogen.

Landbouweffingen

De ontvangsten 2003 aan landbouweffingen vallen naar verwachting € 80 miljoen hoger uit dan geraamd met name als gevolg van de gunstige euro/dollar verhouding en in 2002 afgesloten handelscontracten.

Sociale Zaken en Werkgelegenheid

XV SOCIALE ZAKEN EN WERKGELEGENHEID: UITGAVEN

	2003
Stand Miljoenennota 2004 (excl. IS)	22 206,6
Mee- en tegenvallers	
Rijksbegroting in enge zin	
Diversen	- 0,7
Sociale zekerheid	
Fwi volume	- 233,2
Id-stimulering	- 44,3
Tw volume	- 17,4
Diversen	- 6,4
	<hr/>
	- 302,0
Beleidsmatige mutaties	
Sociale zekerheid	
Afwikkeling arbvo	103,0
Afwikkeling esf	58,7
Afwikkeling kliq	15,4
Diversen	- 0,6
	<hr/>
	176,5
Technische mutaties	
Rijksbegroting in enge zin	
Diversen	7,2
Sociale zekerheid	
Diversen	- 37,2
	<hr/>
	- 30,0
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2004	- 155,5
	<hr/>
Stand Najaarsnota 2003 (excl. IS)	22 051,1
Totaal Internationale samenwerking	0,7
	<hr/>
Stand Najaarsnota 2003 (incl. IS)	22 051,8

XV SOCIALE ZAKEN EN WERKGELEGENHEID: NIET-BELASTINGONTVANGSTEN

	2003
Stand Miljoenennota 2004 (excl. IS)	939,7
Mee- en tegenvallers	
Rijksbegroting in enge zin	
Diversen	0,3
Sociale zekerheid	
Ontvangsten wsw	- 16,2
Scholing en activering	- 80,0
Diversen	1,0
	<hr/>
	- 94,9
Beleidsmatige mutaties	
Rijksbegroting in enge zin	
Diversen	0,1
Sociale zekerheid	
Diversen	1,0
	<hr/>
	1,1
Technische mutaties	
Rijksbegroting in enge zin	
Diversen	0,7
	<hr/>
	0,7
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2004	- 93,2
	<hr/>
Stand Najaarsnota 2003 (excl. IS)	846,5
Totaal Internationale samenwerking	0,0
	<hr/>
Stand Najaarsnota 2003 (incl. IS)	846,5

FWI volume

De bijstandsuitgaven die lopen via het Fonds Werk en Inkomen (FWI) komen in 2003 lager uit. Enerzijds is op basis van de uitvoeringsinformatie vastgesteld dat het bijstandsvolume met ongeveer tienduizend uitkeringen minder stijgt dan werd geraamd. Dit verklaart bijna de helft van de bijstelling en zal doorwerken op de meerjarenramingen. Anderzijds is duidelijk dat ook in de hoogte van het beschikbare budget ruimte zit ten opzichte van de raming. De uitgaven worden daarom nu in overeenstemming gebracht met het kaspatroon.

ID-stimulering

Met de landelijke stimuleringsregeling ID-banen wordt zowel de uitstroom uit ID-banen als de verschuiving naar reguliere financieringsbronnen bevorderd. De realisatie van toekenningen is lager dan geraamd. Dit leidt tot lagere uitgaven in 2003.

TW volume

De Toeslagenwet (TW) geeft een aanvulling op de sociale zekerheidsuitkeringen om op maandbasis het minimum te garanderen. Omdat de ramingen voor met name de WW neerwaarts zijn bijgesteld, is ook het beroep op de TW lager dan verwacht.

Afwikkeling Arbvo

Bij de afwikkeling van Arbvo heeft zich een extra tegenvaller gemanifesteerd van € 103 miljoen. Dit betreft met name uitgaven voor het sociaal plan (de zgn. «herplaatsers») en ESF.

Afwikkeling ESF

Voor de afwikkeling van de oude ESF-programmaperiode was op de aanvullende post € 80 miljoen voor dit jaar gereserveerd. Naar huidige inzichten zal hiervan € 58,7 miljoen in 2003 tot betaling komen. Om de betaling te faciliteren zijn deze middelen overgeheveld naar de begroting van SZW.

Afwikkeling Kliq

Met Kliq is overeengekomen dat indien 80% van het onderhanden werk zou zijn uitgevoerd, het resterende bedrag (20%) bevoorschot zou worden. Aangezien dit eerder is gerealiseerd dan aanvankelijk geraamd, is € 15,4 miljoen ten laste van de aanvullende post in 2003 gefinancierd. In 2004 zal de voor dit doel op de begroting geraamde € 15 miljoen kunnen vrijvallen.

Ontvangsten WSW

Op basis van realisatiegegevens zijn de anticumulatiebaten neerwaarts bijgesteld.

Scholing en activering

Door vertragingen in de terugvordering worden de niet bestede middelen van gemeenten aan scholings- en activeringsinspanningen naar verwachting niet meer in 2003 terugontvangen.

Volksgezondheid, Welzijn en Sport

XVI VOLKSGEZONDHEID, WELZIJN EN SPORT: UITGAVEN

	2003
Stand Miljoenennota 2004 (excl. IS)	9 910,8
Mee- en tegenvallers	
Rijksbegroting in enge zin	

XVI VOLKSGEZONDHEID, WELZIJN EN SPORT: UITGAVEN

Diversen	7,8
Doelmatigheidsonderzoek	- 5,7
Opleidingen	- 6,6
Reorganisatie rvv	5,4
Subsidietaakstelling ha	7,4
Topsportevenementen en -accommodaties	- 7,3
Wvg	10,0
Diversen	- 25,6
	<hr/>
	- 14,6
Technische mutaties	
Rijksbegroting in enge zin	
Loonbijstelling oorlogsgetroffenen	25,3
Werkzaamheden rivm	11,5
Diversen	19,2
Niet tot een ijklijn behorend	
Correctie rijksbijdrage zfw	- 23,9
Diversen	4,0
	<hr/>
	36,1
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2004	21,6
	<hr/>
Stand Najaarsnota 2003 (excl. IS)	9 932,4
Totaal Internationale samenwerking	0,7
	<hr/>
Stand Najaarsnota 2003 (incl. IS)	9 933,0

XVI VOLKSGEZONDHEID, WELZIJN EN SPORT: NIET-BELASTINGONTVANGSTEN

	2003
Stand Miljoenennota 2004 (excl. IS)	112,3
Mee- en tegenvallers	
Rijksbegroting in enge zin	
Arbeidsmarktbeleid	7,8
Diversen	7,8
	<hr/>
	15,6
Technische mutaties	
Rijksbegroting in enge zin	
Werkzaamheden rivm	11,5
Diversen	14,5
	<hr/>
	26,0
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2004	41,6
	<hr/>
Stand Najaarsnota 2003 (excl. IS)	153,9
Totaal Internationale samenwerking	0,0
	<hr/>
Stand Najaarsnota 2003 (incl. IS)	153,9

Doelmatigheidsonderzoek

Een deel van de middelen voor doelmatigheidsonderzoek werd via de budgetten van academische ziekenhuizen beschikbaar gesteld. Omdat evaluatie uitwees dat dit niet de meest efficiënte manier was, zijn de middelen toegevoegd aan het reguliere doelmatigheidsonderzoek. Vanwege de evaluatie en administratieve redenen waren de middelen niet meer op tijd beschikbaar om meegenomen te kunnen worden bij het doelmatigheidsonderzoek 2003 van ZON-MW.

Opleidingen

Er is sprake van een lager dan geraamde instroom van huisartsen. Het budget voor opleidingen komt als gevolg daarvan niet geheel tot besteding.

Reorganisatie RVV

Extra uitgaven aangaande de Rijksdienst voor de Keuring van Vee en Vlees (RVV) bleken nodig. Om te komen tot een kostendekkend tarief is een reorganisatie in gang gezet en worden tariefaanpassingen doorgevoerd. Daarnaast dienden de extra uitgaven ter dekking van activiteiten op het terrein van VWS die niet bij de sector in rekening konden worden gebracht.

Subsidietaakstelling HA

De subsidietaakstelling uit het Hoofdlijnenakkoord wordt nu ingevuld.

Topsportevenementen en -accommodaties

De uitwerking van de nieuwe regeling topsportevenementen en -accommodaties laat langer op zich wachten dan waarmee van tevoren rekening was gehouden.

WVG

Door een toenemend beroep op de voorzieningen die de Wet Voorzieningen Gehandicapten biedt, is een tegenvaller ontstaan. De tegenvaller manifesteert zich vooral bij de dure woningaanpassingen en in mindere mate bij sociaal vervoer.

Loonbijstelling oorlogsgetroffenen

Jaarlijks vindt loon- en prijsaanpassing plaats van de budgetten voor de wetten en regelingen oorlogsgetroffenen.

Werkzaamheden RIVM

Het RIVM voert activiteiten uit voor derden. Middels een desaldering wordt dit op de begroting zichtbaar.

Correctie rijksbijdrage zfw

Het betreft de tegenboeking van een bij Miljoenennota ten onrechte geboekte mutatie in begrotingsjaar 2003.

Arbeidsmarktbeleid

In 2001 hebben de sectorfondsen meer dan 10% van hun budget niet besteed. Het niet bestede bedrag boven de 10% is nu teruggevorderd.

Homogene Groep Internationale Samenwerking

HOMEGENE GROEP INTERNATIONALE SAMENWERKING: UITGAVEN

	2003
Stand Miljoenennota 2004	4 401,3
Mee- en tegenvallers	
Rijksbegroting in enge zin	
Crisisbeheersingsoperaties	- 33,9
	<hr/>
	- 33,9
Beleidsmatige mutaties	
Rijksbegroting in enge zin	
Bedrijfslevenprogramma	- 16,8
Eki-schuldkijschelding	300,0
Europees ontwikkelingsfonds	29,8
Internationaal strafhof	- 17,0
Macro-georiënteerde programmahulp	- 29,0
Multilaterale banken (Financien)	68,8
Rentesubsidies	- 26,0
Speciale activiteiten maatschappelijke organisaties	20,5
Worldbank Partnership Programma's	19,8
1ejaars opvang asielzoekers	- 32,4
Diversen	- 46,2

 HOMEGENE GROEP INTERNATIONALE SAMENWERKING: UITGAVEN

	271,5
Technische mutaties	
Rijksbegroting in enge zin	
Corporate rate	45,0
Diversen	12,2
	<hr/>
	57,2
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2004	294,8
	<hr/>
Stand Najaarsnota 2003	4 696,1

 HOMEGENE GROEP INTERNATIONALE SAMENWERKING: NIET-BELASTINGONTVANGSTEN

	2003
Stand Miljoenennota 2004	112,2
Mee- en tegenvallers	
Rijksbegroting in enge zin	
Diversen	0,6
	<hr/>
	0,6
Technische mutaties	
Rijksbegroting in enge zin	
Corporate rate	45,0
Diversen	12,2
	<hr/>
	57,2
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2004	57,8
	<hr/>
Stand Najaarsnota 2003	170,0

Crisisbeheersingsoperaties

Bij Najaarsnota blijkt dat er in 2003 minder uitgaven dan geraamd worden gedaan voor de lopende uitgaven voor crisisbeheersingsoperaties bij Defensie.

Bedrijfslevenprogramma

De uitgaven voor het bedrijfslevenprogramma zijn lager dan verwacht doordat er minder beroep is gedaan op het ORET/MILIEV-regeling. De internationaal onzekere economische situatie, SARS en de oorlog in Irak hebben geleid tot minder aanvragen.

EKI-schuldkwijtschelding

Bij Voorjaarsnota is € 300 miljoen additionele EKI-schuldkwijtschelding ingeboekt vanwege verwachte schuldkwijtscheldingen. Conform afspraak is de werkelijke schuldkwijtschelding bij Najaarsnota bezien en de werkelijk gerealiseerde kwijtschelding aan het ODA-budget toegerekend. De extra ingeboekte schuldkwijtschelding van EKI-leningen wordt dit jaar niet gerealiseerd. Hierdoor ontstaat ruimte voor extra ODA-uitgaven.

Europees Ontwikkelingsfonds

De derde en laatste tranche van de EU-uitgaven voor ontwikkelingssamenwerking via het Europees Ontwikkelingsfonds (EOF) is definitief vastgesteld. Op basis van deze vaststelling wordt de bijdrage van Nederland aan het Europese Ontwikkelingsfonds verhoogd.

Internationaal Strafhof

Vanwege een vertraging in de verbouwing en beveiliging van de tijdelijke huisvesting wordt er dit jaar minder uitgaven gerealiseerd voor de huisvesting van het Internationaal Strafhof.

Macrogeoriënteerde programmahulp

Naar verwachting wordt dit jaar een aantal verstrekkingen van macrogeoriënteerde programmahulp net niet meer gerealiseerd. De ramingen worden overeenkomstig naar beneden bijgesteld.

Multilaterale banken

Bij Augustusbrief zijn de betalingen aan een aantal multilaterale banken uitgesteld. Vanwege de ontstane ruimte op een aantal andere dossiers kunnen deze betalingen alsnog uitgevoerd worden.

Rentesubsidies

Als gevolg van een lagere rentestand en een afname van de leningenportefeuille van de Nederlandse Investeringsbank voor Ontwikkelingslanden (NIO) wordt er minder uitgegeven aan rentesubsidies.

Speciale activiteiten maatschappelijke organisaties

De uitgaven voor de speciale activiteiten van maatschappelijke organisaties wordt verhoogd ten behoeve van de eenmalige financiering van het Nederlands Rode Kruis (NRK), Care en Healthnet.

Daarnaast worden vanwege de politieke prioriteit extra milieu-uitgaven gerealiseerd via de maatschappelijke organisaties.

Worldbank Partnership Programma's

De uitgaven voor de Worldbank Partnership Programma's worden verhoogd met name voor het Global Fund to Fight Aids Tuberculosis and Malaria (GFATM). Aangezien de liquiditeitsbehoefte bij deze partnership-programma's groter was dan verwacht wordt het budget verhoogd.

1e jaarsopvang asielzoekers

De verwachte instroom van asielzoekers is lager dan geraamd. Conform de afspraken bij het Strategisch Akkoord wordt de raming bijgesteld van een instroom van 18 000 asielzoekers naar 15 000. Dit betekent dat er minder uitgaven voor de 1e jaarsopvang asielzoekers toegerekend worden aan ODA.

Corporate rate

De desaldering van € 45 miljoen betreft een meevaller uit hoofde van koersverschillen. De bijstelling ontstaat door de fors lagere dollar koers gedurende 2003 ten opzichte van de gehanteerde corporate rate.

Gemeentefonds

GEMEENTEFONDS: UITGAVEN

	2003
Stand Miljoenennota 2004 (excl. IS)	13 811,4
Mee- en tegenvallers	
Rijksbegroting in enge zin	
Wijziging betalingsverloop algemene uitkering	- 23,1
	- 23,1
Technische mutaties	
Rijksbegroting in enge zin	
Van szw: implementatiekosten wwv	20,0
Diversen	1,5
	21,5
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2004	- 1,6
Stand Najaarsnota 2003 (excl. IS)	13 809,9
Totaal Internationale samenwerking	0,0

GEMEENTEFONDS: UITGAVEN

Stand Najaarsnota 2003 (incl. IS)

13 809,9

Wijziging betalingsverloop algemene uitkering 2003

Omdat de definitieve gegevens op basis waarvan de gelden uit het gemeentefonds worden verdeeld nog niet beschikbaar zijn, zal in het uitkeringsjaar 2003 een bedrag van € 23,1 miljoen niet tot uitkering komen. Dit bedrag wordt volgend jaar uitgekeerd aan de gemeenten.

Van SZW: Implementatiekosten WWB

In 2003 wordt een bedrag van € 20 miljoen aan het gemeentefonds toegevoegd in verband met de kosten van implementatie van de Wet Werk en Bijstand. Dit is onderdeel van een totaalbedrag van € 40 miljoen dat voor de implementatie van de WWB beschikbaar is gesteld. In 2004 zal nog een bedrag van € 15 miljoen worden toegevoegd aan het gemeentefonds bij wijze van tweede tranche. € 5 miljoen wordt door het ministerie van SZW geïnvesteerd in het steunpunt WIS.

Provinciefonds

PROVINCIEFONDS: UITGAVEN

	2003
Stand Miljoenennota 2004 (excl. IS)	1 143,3
Technische mutaties	
Rijksbegroting in enge zin	
Diversen	1,9
	1,9
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2004	1,9
Stand Najaarsnota 2003 (excl. IS)	1 145,2
Totaal Internationale samenwerking	0,0
Stand Najaarsnota 2003 (incl. IS)	1 145,2

Accres Gemeentefonds/Provinciefonds

ACCRES GEMEENTEFONDS/PROVINCIEFONDS: UITGAVEN

	2003
Stand Miljoenennota 2004	0,0
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2004	0,0
Stand Najaarsnota 2003	0,0

BTW-compensatiefonds

BTW-COMPENSATIEFONDS: UITGAVEN

	2003
Stand Miljoenennota 2004 (excl. IS)	252,3
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2004	0,0
Stand Najaarsnota 2003 (excl. IS)	252,3
Totaal Internationale samenwerking	0,0
Stand Najaarsnota 2003 (incl. IS)	252,3

Infrastructuurfonds

INFRASTRUCTUURFONDS: UITGAVEN

	2003
Stand Miljoenennota 2004 (excl. IS)	6 454,6
Beleidsmatige mutaties	
Rijksbegroting in enge zin	
A28 zwolle	- 33,0
Duurzaam veilig	- 20,0
Onderhoudsproblematiek waterbeheren en vaarwegen	92,9
Vertraging GDU	- 72,0
Diversen	15,3
	- 16,8
Technische mutaties	
Rijksbegroting in enge zin	
Convenant 2003 (Prorail)	368,0
Diversen	25,5
Niet tot een ijklijn behorend	
Btw	535,9
	929,4
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2004	912,6
Stand Najaarsnota 2003 (excl. IS)	7 367,2
Totaal Internationale samenwerking	0,0
Stand Najaarsnota 2003 (incl. IS)	7 367,2

INFRASTRUCTUURFONDS: NIET-BELASTINGONTVANGSTEN

	2003
Stand Miljoenennota 2004 (excl. IS)	6 423,6
Beleidsmatige mutaties	
Rijksbegroting in enge zin	
Lagere ontvangsten EU Betuweroute	- 18,0
Diversen	1,2
	-16,8
Technische mutaties	
Rijksbegroting in enge zin	
Convenant 2003 (Prorail)	368,0
Diversen	25,5
Niet tot een ijklijn behorend	
Btw	535,9
	929,4
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2004	912,6
Stand Najaarsnota 2003 (excl. IS)	7 336,3
Totaal Internationale samenwerking	0,0
Stand Najaarsnota 2003 (incl. IS)	7 336,3

A28 Zwolle

Het benuttingsproject op de A28 bij Zwolle is vertraagd doordat bestuurlijke overeenstemming is vertraagd; het project zal in 2004 aanvangen. Daarnaast heeft het programma ZSM (Zichtbaar Slim Meetbaar) enige vertraging opgelopen doordat de Eerste Kamer later dan verwacht heeft ingestemd met de Spoedwet Wegverbreding.

Duurzaam Veilig

De regeling Startprogramma Duurzaam Veilig loopt dit jaar af. Op basis van de aanvragen blijft een bedrag van € 20 miljoen onbesteed. Dit bedrag wordt naar 2004 geschoven, ter financiering van nog uit 2003

voortvloeiende betalingen, dan wel ter financiering van de (nieuwe) interimregeling Duurzaam Veilig.

Onderhoudsproblematiek waterbeheren en vaarwegen

Er is sprake van een aanzienlijke achterstand met betrekking tot het onderhoud van vaarwegen.

Ook waren er enkele calamiteiten die tekorten op dit terrein veroorzaakten, zoals de extreme droogte en het opruimen van het vrachtschip de Tricolor.

Vertraging GDU

Doordat de verlaging van de ondergrens voor de Gebundelde Doel Uitkering (GDU) met één jaar is uitgesteld, komt het programma regionale/lokale infrastructuur later op gang. Daarom wordt er in 2003 een overschot voorzien van € 72 miljoen. Dit komt in 2004 weer beschikbaar ter financiering van de GDU. Thans worden de onbestede gelden aangewend ter dekking van problematiek elders binnen het infrafonds (met name aan onderhoud vaarwegen).

BTW

Dit betreft de vergoeding van BTW – Openbaar Vervoer over 2003.

Convenant Prorail

Dit bedrag heeft betrekking op de leenfaciliteit. Met de ondertekening van een convenant is dit bedrag als lening door Financiën aan Prorail beschikbaar gesteld. V&W staat garant voor de door Prorail te betalen rente en aflossing.

Lagere ontvangsten EU Betuweroute

De EU-bijdrage valt lager uit dan verwacht, hetgeen een verlaging van de ontvangstenraming tot gevolg heeft.

Fonds Economische Structuurversterking

FONDS ECONOMISCHE STRUCTUURVERSTERKING: UITGAVEN

	2003
Stand Miljoenennota 2004 (excl. IS)	2 963,5
Technische mutaties	
Niet tot een ijklijn behorend	
Kennis ices/kis3	- 98,7
Diversen	- 5,2
	<hr/>
	- 103,9
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2004	- 103,9
	<hr/>
Stand Najaarsnota 2003 (excl. IS)	2 859,6
Totaal Internationale samenwerking	0,0
	<hr/>
Stand Najaarsnota 2003 (incl. IS)	2 859,6

FONDS ECONOMISCHE STRUCTUURVERSTERKING: NIET-BELASTINGONTVANGSTEN

	2003
Stand Miljoenennota 2004 (excl. IS)	2 000,4
Technische mutaties	
Niet tot een ijklijn behorend	
Diversen	8,4
	<hr/>
	8,4

FONDS ECONOMISCHE STRUCTUURVERSTERKING: NIET-BELASTINGONTVANGSTEN

Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2004	8,4
Stand Najaarsnota 2003 (excl. IS)	2 008,9
Totaal Internationale samenwerking	0,0
Stand Najaarsnota 2003 (incl. IS)	2 008,9

Kennis ICES/KIS

De geraamde uitgaven voor ICES/KIS komen dit jaar niet meer tot besteding en worden doorgeschoven naar een later tijdstip.

AOW-spaarfonds

AOW-SPAARFONDS: UITGAVEN

	2003
Stand Miljoenennota 2004 (excl. IS)	0,0
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2004	0,0
Stand Najaarsnota 2003 (excl. IS)	0,0
Totaal Internationale samenwerking	0,0
Stand Najaarsnota 2003 (incl. IS)	0,0

AOW-SPAARFONDS: NIET-BELASTINGONTVANGSTEN

	2003
Stand Miljoenennota 2004 (excl. IS)	3 198,7
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2004	0,0
Stand Najaarsnota 2003 (excl. IS)	3 198,7
Totaal Internationale samenwerking	0,0
Stand Najaarsnota 2003 (incl. IS)	3 198,7

Diergezondheidsfonds

DIERGEZONDHEIDSFONDS: UITGAVEN

	2003
Stand Miljoenennota 2004 (excl. IS)	267,4
Technische mutaties	
Niet tot een ijklijn behorend	
Diversen	14,3
	14,3
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2004	14,3
Stand Najaarsnota 2003 (excl. IS)	281,7
Totaal Internationale samenwerking	0,0
Stand Najaarsnota 2003 (incl. IS)	281,7

	2003
Stand Miljoenennota 2004 (excl. IS)	261,2
Technische mutaties	
Niet tot een ijklijn behorend	
Diversen	14,3
	14,3
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2004	14,3
Stand Najaarsnota 2003 (excl. IS)	275,5
Totaal Internationale samenwerking	0,0
Stand Najaarsnota 2003 (incl. IS)	275,5

Diversen uitgaven

De verhoging van de uitgaven heeft betrekking op het onderzoek van verdachte verschijnselen bij dieren van (€ 3,3 miljoen), de schadeloosstelling voor de opkoop van broedeieren (per saldo € 6 miljoen) en de uitvoeringskosten (€ 5 miljoen). De laatste twee posten houden verband met de uitbraak Vogelpest. De uitgaven desalderen met de inkomsten aan de ontvangstenzijde.

Arbeidsvoorwaarden

Ap81 ARBEIDSVORWAARDEN

	2003
Stand Miljoenennota 2004 (excl. IS)	45,8
Mee- en tegenvallers	
Rijksbegroting in enge zin	
Vrijval	- 18,0
	- 18,0
Technische mutaties	
Rijksbegroting in enge zin	
Uitdeling oorlogsgetroffenen	- 25,3
Diversen	- 2,5
	- 27,8
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2004	- 45,8
Stand Najaarsnota 2003 (excl. IS)	0,0
Totaal Internationale samenwerking	0,0
Stand Najaarsnota 2003 (incl. IS)	0,0

Vrijval

De «reguliere loonbijstelling» wordt geraamd én uitgedeeld op basis van de CEP-raming in het lopende jaar. De uitdeling van de structurele jaartranche vindt plaats bij Voorjaarsnota. De op de aanvullende post resterende middelen zijn bedoeld voor o.a. de uitkering oorlogsgetroffenen. De gerealiseerde uitkeringen zijn lager uitgekomen dan geraamd.

Uitdeling oorlogsgetroffenen

In het kader van de indexatie van de uitkeringen oorlogsgetroffenen is conform bestaande afspraken € 25,3 miljoen overgeboekt van de aanvullende post Arbeidsvoorwaarden naar de begroting VWS.

Prijbsijstelling/Indexering WSF

PRIJSBIJSTELLING/INDEXERING WSF: UITGAVEN

	2003
Stand Miljoenennota 2004	0,0
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2004	0,0
Stand Najaarsnota 2003	0,0

Koppeling uitkeringen/Nominale bijstelling AKW

KOPPELING UITKERINGEN/NOMINALE BIJSTELLING AKW: UITGAVEN

	2003
Stand Miljoenennota 2004 (excl. IS)	- 0,2
Mee- en tegenvallers	
Sociale zekerheid	
Diversen	0,2
	0,2
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2004	0,2
Stand Najaarsnota 2003 (excl. IS)	0,0
Totaal Internationale samenwerking	0,0
Stand Najaarsnota 2003 (incl. IS)	0,0

KOPPELING UITKERINGEN/NOMINALE BIJSTELLING AKW: NIET-BELASTINGONTVANGSTEN

	2003
Stand Miljoenennota 2004 (excl. IS)	0,1
Mee- en tegenvallers	
Sociale zekerheid	
Diversen	- 0,1
	- 0,1
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2004	- 0,1
Stand Najaarsnota 2003 (excl. IS)	0,0
Totaal Internationale samenwerking	0,0
Stand Najaarsnota 2003 (incl. IS)	0,0

Algemeen

ALGEMEEN: UITGAVEN

	2003
Stand Miljoenennota 2004 (excl. IS)	308,1
Mee- en tegenvallers	
Rijksbegroting in enge zin	
Co ₂ -reductieplan	- 21,0
Intertemporele compensatie	- 65,3
Reservering irak	- 15,9
Reservering lease-afkoop	- 100,0
Diversen	- 6,1
	- 208,3
Beleidsmatige mutaties	
Rijksbegroting in enge zin	
Co ₂ -reductieplan	16,3
Fokverbod	- 60,0
Diversen	11,0

ALGEMEEN: UITGAVEN

Sociale zekerheid	
Afwikkeling esf	- 58,7
Afwikkeling kliq	- 15,4
	<hr/>
	- 106,8
Technische mutaties	
Niet tot een ijklijn behorend	
Btw openbaar vervoer	- 561,2
	<hr/>
	- 561,2
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2004	- 876,3
	<hr/>
Stand Najaarsnota 2003 (excl. IS)	- 568,2
Totaal Internationale samenwerking	0,0
	<hr/>
Stand Najaarsnota 2003 (incl. IS)	- 568,2

ALGEMEEN: NIET-BELASTINGONTVANGSTEN

	2003
Stand Miljoenennota 2004 (excl. IS)	958,1
Mee- en tegenvallers	
Rijksbegroting in enge zin	
Dividendderving	16,9
Verkopen defensie	- 25,0
	<hr/>
	- 8,1
Technische mutaties	
Niet tot een ijklijn behorend	
Verkoop kpn	- 950,0
	<hr/>
	- 950,0
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2004	- 958,1
	<hr/>
Stand Najaarsnota 2003 (excl. IS)	0,0
Totaal Internationale samenwerking	0,0
	<hr/>
Stand Najaarsnota 2003 (incl. IS)	0,0

CO₂-reductieplan

De middelen voor het CO₂-reductieplan die op de begrotingen van VROM en EZ niet tot besteding zijn gekomen worden teruggeboekt naar de aanvullende post. Tevens worden de resterende middelen doorgeschoven naar volgende jaren.

Intertemporele compensatie

De reserveringen voor onder meer de sanering van vuurwerkbedrijven komt dit jaar niet tot besteding, maar schuift door naar volgend jaar.

Reservering Irak

De reservering voor de kosten van de oorlog in Irak komt niet geheel tot besteding.

Reservering lease-afkoop

De reservering voor de afkoop van ondoelmatige leasecontracten komt dit jaar niet tot besteding.

Fokverbod

De reservering voor de schikking inzake het fokverbod ten tijde van de varkenspestcrisis is overgeheveld naar de begroting van LNV.

Afwikkeling ESF

Voor de afwikkeling van de oude ESF-programmaperiode zijn vanuit de aanvullende post Algemeen middelen overgeheveld naar de begroting van SZW.

Afwikkeling kliq

Vanuit de aanvullende post Algemeen worden middelen overgeheveld naar de begroting van SZW voor de bevoorschotting van de resterende 20% van het onderhanden werk van Kliq.

BTW-openbaar vervoer

De vergoeding voor BTW Openbaar Vervoer over 2003 wordt overgeheveld van de aanvullende post naar de begroting van V&W.

Dividendderving

Bij de verkoop van aandelen KPN was geen sprake van dividendderving. De eerder geraamde dividendderving kan derhalve vrijvallen.

Verkopen Defensie

De taakstelling voor verkoop van overtollig defensiematerieel wordt dit jaar niet gerealiseerd.

Verkoop KPN

Met de verkoop van aandelen KPN door de Staat wordt de taakstelling voor verkopen van staatsdeelnemingen voor 2003 volledig ingevuld.

SZA

SOCIALE ZEKERHEID: UITGAVEN

	2003
Stand Miljoenennota 2004	57 791,7
Mee- en tegenvallers	
Sociale zekerheid	
Fwi volume	- 233,2
Id-stimulering	- 44,3
Rea volume	19,3
Tw volume	- 17,4
Ufo volume	- 24,9
Wao volume	- 92,0
Ww volume	- 255,0
Diversen	- 23,1
	- 670,6
Beleidsmatige mutaties	
Sociale zekerheid	
Afwikkeling arbvo	103,0
Diversen	- 0,6
	102,4
Technische mutaties	
Sociale zekerheid	
Diversen	- 37,2
	- 37,2
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2004	- 605,4
Stand Najaarsnota 2003	57 186,3

	2003
Stand Miljoenennota 2004	1 374,9
Mee- en tegenvallers	
Sociale zekerheid	
Ontvangsten wsw	- 16,2
Scholing en activering	- 80,0
Ufo ontvangsten	- 24,9
Diversen	0,9
	- 120,2
Beleidsmatige mutaties	
Sociale zekerheid	
Diversen	1,0
	1,0
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2004	- 119,2
Stand Najaarsnota 2003	1 255,8

REA

Bij de REA is een bijstelling noodzakelijk om de gestegen uitgaven aan REA-trajecten te dekken. De extra uitgaven worden met name veroorzaakt doordat UWV meer trajecten inkoopt.

Ufo

Conform de ontwikkeling van de andere werkloosheidsgerelateerde uitkeringen wordt ook de volumeraming van het UFO neerwaarts aangepast. De ontvangsten Ufo worden ook met € 25 miljoen neerwaarts bijgesteld, omdat deze ontvangsten één op één gekoppeld zijn aan de uitkeringslasten Ufo.

WAO-volume

De WAO-instroom in 2003 is lager dan geraamd. Dit effect wordt naar de huidige inzichten veroorzaakt doordat meer werkgevers (en werknemers) opteren voor het verlengen van de wachttijd om de reïntegratie meer kans te geven, wat door de Wet Poortwachter mogelijk is gemaakt. Dit houdt in dat de lagere instroom in 2003 zich in een later stadium manifesteert, als blijkt dat de langere reïntegratie-inspanning ineffectief blijkt. Daarnaast treedt in de WAO-uitgaven ook een aanpassing op van de samenstelling van de WAO-uitgaven: lagere uitgaven aan WAO-basisuitkeringen tegenover hogere uitgaven ten laste van WAO-premiedifferentiatieuitkeringen.

WW-volume

Wat betreft de WW blijkt uit de realisatie tot en met augustus dat er maandelijks duizenden WW'ers bij komen. De stijging is echter minder dan bij Miljoenennota werd verwacht.

De begrotingsgefinancierde uitgaven worden toegelicht in de VT van SZW.

Zorg**ZORG: UITGAVEN**

	2003
Stand Miljoenennota 2004	43 180,7
Mee- en tegenvallers	
Zorg	
Curatieve zorg	10,0
Geestelijke gezondheidszorg	- 100,0

ZORG: UITGAVEN

Gehandicaptenzorg	300,0
Geneesmiddelen	- 200,0
Hulpmiddelen	35,0
Verpleging en verzorging	175,0
	<hr/>
	220,0
Technische mutaties	
Zorg	
Diversen	- 1,7
	<hr/>
	- 1,7
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2004	218,3
	<hr/>
Stand Najaarsnota 2003	43 399,0

ZORG: NIET-BELASTINGONTVANGSTEN

	2003
	<hr/>
Stand Miljoenennota 2004	2 508,6
Mee- en tegenvallers	
Zorg	
Eigen betalingen awbz	- 200,0
	<hr/>
	- 200,0
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2004	- 200,0
	<hr/>
Stand Najaarsnota 2003	2 308,6

Curatieve zorg

De tegenvaller in de curatieve zorg betreft het saldo van diverse kleine meevallers in de extramurale zorg en een tegenvaller bij de ziekenhuizen (grotendeels financiering van productie in 2002).

Geestelijke gezondheidszorg

Sinds 1 januari 2003 geldt ook in de geestelijke gezondheidszorg (ggz) het boter-bij-de-vis-principe: extra productie wordt vergoed. Het College Tarieven Gezondheidszorg (CTG) hanteert echter de regel dat de budgetten in de ggz in eerste instantie met niet meer dan 10% per instelling verhoogd worden. Pas als de productiestijging dit percentage daadwerkelijk overschrijdt, vindt aanpassing van het budget aan de productieafspraken plaats. Door deze methode wordt extra productie pas begin 2004 in de financiering zichtbaar. Omdat er in de ramingen rekening was gehouden met een productiestijging van meer dan 10% treedt in 2003 een meevaller op.

Gehandicaptenzorg en Verpleging en verzorging

Realisatiecijfers van het College voor Zorgverzekeringen (CVZ) tonen aan dat er in de sectoren gehandicaptenzorg en verpleging en verzorging € 475 miljoen meer is gefinancierd dan geraamd. De voornaamste reden hiervoor is dat de veronderstelling van VWS, dat CVZ-cijfers over de financiering uitsluitend betrekking hebben op de budgetten van instellingen, niet geheel juist is. Een klein deel van de financiering heeft namelijk betrekking op bovenbudgettaire vergoedingen, die wel een rechtsgrond in de AWBZ hebben, maar niet in de budgetten zijn opgenomen. Specifiek gaat het om hulpmiddelen (rolstoelen) en tandheelkundige hulp in de instellingen.

De afgelopen jaren is het bedrag van de financiering dat niet door budgetten kon worden verklaard meegenomen bij de inschatting van de financieringsachterstanden. Omdat nu blijkt dat naast budgetten ook

bovenbudgettaire vergoedingen onderdeel uitmaken van de financiering is de in te halen financieringsachterstand de afgelopen jaren te laag ingeschat. De huidige tegenvaller wordt dus veroorzaakt door het inhalen van de financieringsachterstand (nabetaling oudere jaren) en de uitgaven aan de genoemde bovenbudgettaire vergoedingen in 2003 (ca. € 50 miljoen).

Geneesmiddelen

De meevaller bij de geneesmiddelen kent een drietal oorzaken. Allereerst is er sprake van een prijseffect. De wettelijke maximumprijzen van geneesmiddelen worden gebaseerd op een gemiddelde van vier landen, waaronder Engeland. Door de lage koers van het Engelse pond t.o.v. de euro treedt een meevaller op. Ten tweede zijn twee zgn. «hardlopers» uit het patent gelopen. Ten derde zijn er in 2002/2003 relatief weinig nieuwe geneesmiddelen toegelaten.

Hulpmiddelen

CVZ-informatie wijst op een stijging van de uitgaven voor hulpmiddelen van € 35 miljoen. Opvallende kostenstijgingen doen zich voor bij inrichtingselementen voor woningen, hulpmiddelen voor communicatie en signalering en mobiliteitshulpmiddelen. Nadere analyse moet uitwijzen wat de precieze oorzaak van de kostenstijgingen is.

Eigen betalingen AWBZ

Op basis van informatie van het Centraal Administratie Kantoor bijzondere zorgkosten (CAK) hebben we rekening te houden met een tegenvaller van € 200 miljoen als gevolg van vertraging in de inning van eigen betalingen. De vertraging houdt verband met het nieuwe inkomensbegrip dat sinds 2003 wordt gehanteerd.